

SUDSKA ZAŠTITA PRAVA INTELEKTUALNE SVOJINE U REPUBLICI SRBIJI

REZIME: U ovom radu obrađena je sudska zaštita prava intelektualne svojine u slučaju povrede, bez koje monopolsko pravo subjekta prava ne bi imalo nikakvog smisla. Predmet zaštite je nematerijalno dobro koje kroz ekonomsku funkciju omogućava subjektu prava materijalnu korist od ekonomskog iskorišćavanja. Poseban značaj zaštite prava intelektualne svojine proizilazi iz činjenice da je intelektualna svojina nastala angažovanjem najkreativnijeg ljudskog potencijala uz ulaganje ogromnih finansijskih sredstava. Novousvojeni zakoni u našoj zemlji usaglašeni su u najvećoj meri sa važećim regionalnim i međunarodnim standardima iz oblasti zaštite prava intelektualne svojine.

Cljučne reči: pravo intelektualne svojine, povreda prava, zaštita prava.

Uvod

Pravo intelektualne svojine kao posebna grana prava formira se sredinom XIX veka, donošenjem prvih propisa iz oblasti industrijske svojine i autorskog prava. Jedna od osnovnih karakteristika prava intelektualne svojine je ubrzani razvitak. Ovu osobinu prava intelektualne svojine prati mogućnost velike zloupotrebe, pa joj se stoga mora obezbediti i odgovarajući stepen pravne zaštite. Među ključnim obavezama koje moraju ispuniti države koje pretenduju da postanu članice Svetske trgovinske organizacije (*World Trade Organization*),¹ je da nosiocima subjektivnih prava intelektualne svojine obezbede adekvatan vid sudske zaštite. Ova obaveza ustanovljena je u

* Advokatski pripravnik iz Kragujevca, e-mail: simic.s.89@hotmail.com

¹ Svetska trgovinska organizacija (STO) osnovana je 1994. godine, sa sedištem u Ženevi. Nasledila je Opšti sporazum o trgovini i carinama (*GATT*), koji je potpisan 1947. godine. Danas, Svetska trgovinska organizacija broji 150 država članica.

Sporazumu o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (*Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights-TRIPS Agreement*).²

Među brojnim državama i naša zemlja je usvojila savremene pravne propise koji pružaju odgovarajuću zaštitu titularima prava intelektualne svojine. Republika Srbija aktivno radi na donošenju novih i usklađivanju postojećih propisa kako bi obezbedila što efikasniju zaštitu prava intelektualne svojine u skladu sa evropskim i svetskim standardima.

U domaćem pravu, posebna pažnja pridaje se sudskoj zaštiti prava intelektualne svojine koja obuhvata tri pravno normirana oblika: građansko-pravnu, krivičnopravnu i upravnu zaštitu. Pomenuti oblici zaštite stoje na raspolaganju svakom subjektu, bilo fizičkom ili pravnom licu, ukoliko bi njihov pravni interes bio doveden u pitanje.

1. Građanskopravna zaštita

Građanskopravna zaštita regulisana je posebnim zakonima iz oblasti intelektualne svojine: Zakonom o patentima,³ Zakonom o žigovima,⁴ Zakonom o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna,⁵ Zakonom o zaštiti topografija poluprovodničkih proizvoda,⁶ Zakonom o oznakama geografskog porekla,⁷ Zakonom o autorskom i srodnim pravima⁸ i u potpunosti je usklađena sa međunarodnim konvencijama koje je ratifikovala naša zemlja.⁹ Kada je reč o građansko-pravnoj zaštiti zbog povrede prava intelektualne svojine, u svim novousvojenim zakonima proširena je lista tužbenih zahteva koje tužilac može istaći u tužbi zbog povrede prava intelektualne svojine i precizno su uređena pravila u vezi sa zahtevom za određivanje privremenih mera do pravosnažnosti presude kojom se utvrđuje da je došlo do povrede prava.

Zaštita prava intelektualne svojine u građanskom postupku ostvaruje se tužbom, koju čine razni tužbeni zahtevi. Oni se mogu isticati i pojedinačno, pismenim podnošenjem tužbe sa konkretnim tužbenim zahtevom nadležnom

² Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (*TRIPS Agreement*) je dogovoren na kraju Urugvajске runde Opšteg sporazuma o carinama i trgovini (*General Agreement on Tariffs and Trade*) 1994. godine, rezultat je intezivnog lobiranja od strane SAD, uz podršku Evropske unije, Japana i drugih razvijenih zemalja. *TRIPS* je stupio na snagu 1. januara 1995. godine.

³ *Sl. glasnik RS*, br. 99/11.

⁴ *Sl. glasnik RS*, br. 104/09 i 10/13.

⁵ *Sl. glasnik RS*, br. 104/09.

⁶ *Sl. glasnik RS*, br. 55/13.

⁷ *Sl. glasnik RS*, br. 18/10.

⁸ *Sl. glasnik RS*, br. 104/09, 99/11 i 119/12.

⁹ Veselinović, J., (2012). Novine u zaštiti autorskih prava u Srbiji, *Pravo teorija i praksa*, (7-9), str. 148-164.

sudu. Osnovna podela tužbi u procesnoj teoriji zasniva se na kriterijumu sadržine pravne zaštite zahteva tužbe, pa se u tom smislu razlikuju deklarativne, konstitutivne i kondemnatorne tužbe. U jednoj tužbi tužilac može da istakne više zahteva protiv istog tuženog, ako su svi zahtevi povezani istim činjeničnim i pravnim osnovom.¹⁰ Tužilac, zbog povrede prava intelektualne svojine može istaći sledeće tužbene zahteve:

1.1. Tužbeni zahtev za utvrđenje povrede prava

Tužilac ovaj tužbeni zahtev ističe kada smatra da je povreda prava intelektualne svojine izvršena i traži od suda da utvrdi da je tuženi njen učinilac. Odgovornost za učinjenu povredu prava intelektualne svojine postoji nezavisno od toga da li je tuženi postupao sa namerom ili sa nepažnjom. Prema članu 194, stav 2 ZPP, tužba za utvrđenje može da se podnese ako tužilac ima pravni interes da sud utvrdi postojanje, odnosno nepostojanje nekog spornog prava ili pravnog odnosa, pre dospelosti zahteva za činidbu iz istog odnosa ili istinitost odnosno neistinitost neke isprave, ili ako tužilac ima neki drugi pravni interes. Takođe, zamislivo je da lice koje je od strane nosioca prava upozoreno da vrši povredu prava, želi da sud utvrdi da takva povreda ne postoji (tzv. negativno utvrđenje).¹¹ Iako ga zakon predviđa kao poseban, ovaj tužbeni zahtev se po pravilu ističe kao „prethodnica” u odnosu na neki od ostalih kojim se od suda zahteva da tuženog obaveže na određenu činidbu (prestanak sa povredom prava ili naknadu štete), što je i razumljivo budući da je pretpostavka za obavezivanje tuženog na određeno činj enje prethodno utvrđivanje povrede prava.¹²

1.2. Tužbeni zahtev za prestanak vršenja povrede prava

Ovim tužbenim zahtevom tužilac traži od suda da naloži prestanak radnji kojima se vrši povreda prava. Pretpostavka za isticanje ove tužbe jeste da je povreda prava intelektualne svojine izvršena, odnosno da povreda prava intelektualne svojine još uvek traje ili postoji realna mogućnost da radnja bude ponovljena. Ako je radnja kojom se čini povreda prava u toku tužbenim zahtevom se zahteva prestanak i zabrana ponovnog otpočinjanja, odnosno ukoliko

¹⁰ Zakon o parničnom postupku, *Službeni glasnik RS*, br. 72/11, 49/13- odluka US, 74/13- odluka US i 55/14, član 197, stav 1.

¹¹ Marković, S., (1999). *Autorsko i srodna prava*, Beograd, Javno preduzeće „Službeni glasnik“, str. 365.

¹² Miladinović, Z., (2013). *Zaštita autorskog i srodnih prava u Republici Srbiji - usaglašenost sa pravom EU u: Božin Vlašković, et al. (urednik) Uskladivanje pravnog sistema Srbije sa standardima Evropske unije*, Kragujevac, Institut za pravne i društvene nauke str. 446.

je povreda izvršena u više navrata tužbenim zahtevom traži se zabrana nastavljanja radnje. Ovaj tužbeni zahtev tužilac može istaći i preventivno, kada povreda prava intelektualne svojine nije izvršena, pod uslovom da postoji opasnost da do nje može doći. Da bi sud usvojio tužbeni zahtev za prestanak vršenja povrede prava, tužilac mora biti nosilac prava u vreme njegovog podnošenja.

1.3. Tužbeni zahtev za uništenje ili preinačenje predmeta kojima je učinjena povreda prava i tužbeni zahtev za uništenje ili preinačenje alata i opreme uz pomoć kojih je izvršena povreda prava

Postavljanjem ovog tužbenog zahteva omogućava se otklanjanje stanja nastalog povredom konkretnog ovlašćenja, ali se njime ujedno ostvaruje i preventivno delovanje u smislu daljeg sprečavanja povrede prava. Ovim tužbenim zahtevom, tužilac od suda pored zahteva za uništenje i preinačenje predmeta može zahtevati i uništenje i preinačenje ambalaže, matrica i negativa i sl. Uništenje i preinačenje ima za cilj buduće onemogućavanje povrede prava. Isticanjem zahteva za uništenje predmeta neminovno se dotiče svojinsko pravo tuženog, pošto se traži uništenje njegovih predmeta zaštite koji su neovlašćeno proizvedeni. Zbog moguće nesrazmere između koristi tužioca i štete tuženog, tužilac može zahtevati da mu se isti predaju. Uništenje ili preinačenje predmeta kojima je izvršena povreda prava ne odnosi se na građevinski realizovana dela arhitekture i na predmete sastavljene od više elemenata koji se mogu razdvojiti.

Tužbenim zahtevom za uništenje ili preinačenje alata i opreme uz pomoć kojih je izvršena povreda prava sprečava se ponovna povreda prava intelektualne svojine. Kao i kod tužbenog zahteva za uništenje i preinačenje predmeta svrha kažnjavnja može biti postignuta i predajom alata i opreme, ukoliko sud vođen načelom celishodnosti utvrdi da je svrha kažnjavanja postignuta. U tom slučaju, sud neće usvojiti tužbeni zahtev za uništenje alata i opreme. Pošto se stvara utisak da su prikazani tužbeni zahtevi kaznenog karaktera, neophodno je istaći da je u oba slučaja reč o građanskopravnim sankcijama zbog povrede prava intelektualne svojine.

1.4. Tužbeni zahtev za objavljivanje presude u sredstvima javnog informisanja o trošku tuženog

Ovaj zahtev posebno dolazi do izražaja u slučaju povrede ličnih prava ovlašćenja subjekta prava intelektualne svojine. Smisao ove tužbe je da se preko sudske presude, kojom je utvrđena povreda prava obavesti javnost o povredi prava, učiniocu i izrečenoj sankciji od strane suda, odnosno da se na taj način tužiocu pruži određena moralna i lična satisfakcija. Presuda se objavljuje nakon pravnosnažnosti presude. Stav sudske prakse je, da se najbolji efekat postiže ukoliko se presuda objavi u sredstvima informisanja koja izlaze u mestima sedišta tuženog. Prilikom donošenja presude, koja se ima objaviti na trošak tuženog, sud će voditi računa o ekvivalentnosti izvršenja povrede i stanja koje treba presudom uspostaviti.¹³

1.5. Tužbeni zahtev za povraćaj stečenog bez osnova

Ovaj tužbeni zahtev, tužilac postavlja u situaciji kada postoji sumnja da je tuženi neovlašćeno koristio tuđ predmet zaštite i tako stekao za sebe određenu korist. Tužilac ne može kumulativno isticati zahtev za naknadu štete i zahtev za povraćaj stečenog bez osnova, već se mora alternativno opredeliti za jedan od dva pomenuta zahteva. Značaj ovog tužbenog zahteva je u postojanju mogućnosti da ga tužilac koristi čak i u slučaju propuštanja roka za podnošenje zahteva za naknadu štete, odnosno nakon nastupanja zastarelosti. Prilikom vraćanja stečenog bez osnova moraju se vratiti plodovi i zatezna kamata. Postoje uslovi koji moraju biti ispunjeni da bi postojalo pravno neosnovano obogaćenje: 1) da postoji obogaćenje određenog lica; 2) da je ono nastalo na tuđ račun; 3) da je obogaćenje nastalo bez pravnog osnova. Kod sticanja bez osnova obaveza obogaćenog da vrati osiromašenom ono što je stekao bez osnova dospeva onog momenta kada je do obogaćenja došlo, čime se faktički rok za isticanje ovog zahteva može iskoristiti u narednih pet godina.¹⁴

1.6. Tužbeni zahtev za naknadu štete

U velikom broju slučajeva pored povrede prava intelektualne svojine subjektu prava nanosi se i šteta. Šteta je umanjeње nečije imovine (obična šteta) i sprečavanje njenog povećanja (izmakla korist), kao i nanošenje druge

¹³ Milić, D., (2005). Komentar zakona o autorskom i srodnim pravima sa sudskom praksom i međunarodnim konvencijama i ugovorima, Beograd, NNK Internacional, str. 228.

¹⁴ Marković, S., Miladinović, Z., (2008). Autorsko pravo i srodna prava, Kragujevac, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, str. 275.

fizičkog ili psihičkog bola ili straha (nematerijalna šteta).¹⁵ Prema opštim pravilima građanskog prava, zahtev za naknadu štete može istaći lice čije je subjektivno pravo, odnosno pravni interes povređen.¹⁶ Tužba za naknadu štete može se podneti u subjektivnom roku od tri godine od dana saznanja za učinjenu povredu i učinioca, odnosno u objektivnom roku od pet godina od učinjenje povrede prava. Svrha tužbenog zahteva za naknadu materijalne štete je da se oštećenom izvrši restitucija imovine. Međutim, u parnici zbog povrede prava intelektualne svojine predmet zaštite je nematerijalno dobro, pa je jedini mogući način novčana naknada. U praksi postoje tri metode kojima se tužilac može koristiti. To su diferencijalna metoda, metoda protivpravne dobiti štetnika i metoda analogije sa naknadom za ustupanje/prenos prava.¹⁷

Tužbeni zahtev za naknadu nematerijalne štete, podnosi fizičko lice koje je tuđom protivpravnom radnjom pretrpelo duševni bol zbog povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti. A za štete odgovaraju, u smislu naknade, odgovorna lica.¹⁸ Prema članu 200, stav 2 ZOO, sud prilikom odlučivanja o zahtevu za naknadu nematerijalne štete, kao i o visini njene naknade, vodi računa o značaju povređenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom. Prema odredbama ZOO, nematerijalnu štetu mogu pretrpeti samo fizička lica.

2. Krivičnopravna zaštita

Pored građanskopravne zaštite, u sudskom postupku, zaštita prava intelektualne svojine ostvaruje se i u krivičnom postupku. Krivičnopravna zaštita je obezbeđena Krivičnim zakonikom Republike Srbije¹⁹ i Zakonom o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala,²⁰ a sankcionisana je krivičnim delima, privrednim prestupima i prekršajima. U cilju efikasnog sprovođenja krivičnog postupka, ovim zakonom uređeno je formiranje i nadležnost posebnog odeljenja Višeg tužilaštva i posebnog odeljenja Višeg suda u Beogradu, u kojem je obrazovano posebno Veće za postupanje u predmetima krivičnih dela iz oblasti visokotehnološkog

¹⁵ Zakon o obligacionim odnosima, *Službeni list SRJ*, br. 31/93, član 155.

¹⁶ Radišić, J., (1997). Obligaciono pravo - opšti deo, Beograd, Nomos, str. 165.

¹⁷ Marković, S. op. cit. str. 370.

¹⁸ Đorđević, Ž., (1987/88). Sredstva građanskopravne zaštite autorskih dela i oblika industrijske svojine i subjektivnih prava povodom njih, u našem pravu. *Glasnik Pravnog fakulteta u Kragujevcu*, str. 311.

¹⁹ *Sl. glasnik RS*, br. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12 i 104/13.

²⁰ *Sl. glasnik RS*, br. 61/05 i 104/09.

kriminala. Krivična dela protiv viskotehnološkog kriminala pored krivičnih dela protiv bezbednosti računarskih podataka, čine i krivična dela protiv intelektualne svojine ako broj primeraka autorskih dela prelazi 500 ili nastala materijalna šteta prelazi iznos od 850.000,00 dinara. Krivični zakon Republike Srbije u glavi dvadeset predviđa krivična dela protiv intelektualne svojine: povreda moralnih prava autora i interpretatora (čl. 198 KZ), neovlašćeno iskorišćavanje autorskog dela ili predmeta srodnog prava (čl. 199 KZ), neovlašćeno uklanjanje ili menjanje elektronske informacije o autorskom i srodnim pravima (čl. 200 KZ), povreda pronalazačkog prava (čl. 201 KZ) i neovlašćeno korišćenje tuđeg dizajna (čl. 202 KZ). Osim ovog poglavlja, odredbom člana 233 KZ propisano je krivično delo neovlašćena upotreba firme (žiga, oznake porekla, zaštitnog znaka ili posebne oznake robe), a poglavlje dvadeset sedam inkriminiše krivična dela protiv bezbednosti računarskih podataka: oštećenje računarskih podataka i programa (čl. 298 KZ), računarska sabotaza (čl. 299 KZ), pravljenje i unošenje računarskih virusa (čl. 300 KZ), računarska prevara (čl. 301 KZ), neovlašćeni pristup zaštićenom računaru, računarskoj mreži i elektronskoj obradi podataka (čl. 302 KZ), sprečavanje i ograničavanje pristupa javnoj računarskoj mreži (čl. 303 KZ) i neovlašćeno korišćenje računara ili računarske mreže (čl. 304 KZ).

Postupak se pokreće po službenoj dužnosti (*ex officio*), a zaprećene zatvorske kazne kreću se i do deset godina. Zakonom su propisane i mere obaveznog oduzimanja predmeta nastalih izvršenjem krivičnog dela, uređaja i sredstava koji služe za izvršenje krivičnog dela. Pooštravanje kaznene politike koje je uneto u nacionalno zakonodavstvo Republike Srbije, preporuka je iz Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine. Kod privrednih prestupa jasno su definisane radnje koje predstavljaju privredni prestup, u zavisnosti od težine učinjene povrede, zakonom su propisane visoke novčane kazne i zaštitne mere za učinioce povrede prava intelektualne svojine. Za privredne prestupe mogu se izreći novčana kazna i zaštitne mere. U zaštitne mere koje se mogu izreći ubrajamo: 1) javno objavljivanje presude; 2) oduzimanje predmeta kojima je izvršen privredni prestup; 3) zabrana pravnom licu da se bavi određenom privrednom delatnošću i 4) zabrana odgovornom licu da vrši određene dužnosti. Zaštitne mere se mogu izreći samo pod uslovom da je učinioocu privrednog prestupa izrečena kazna. Prekršaji su sankcionisani kaznom, opomenom i zaštitnom merom. Zaštitne mere se izriču uz kaznu ili opomenu. Sud donosi odluku da li će se oduzeti predmet uništiti, prodati ili predati zainteresovanom licu, odnosno organu ili organizaciji.

3. Upravnopravna zaštita

Upravnopravna zaštita prava intelektualne svojine regulisana je zakonskim propisima. Narodna skupština Republike Srbije 10. juna 2006. godine je usvojila Zakon o posebnim ovlašćenjima radi efikasnije zaštite prava intelektualne svojine,²¹ koji treba da obezbedi evropski standard u ostvarivanju upravnopravne zaštite. Upravnopravni vid zaštite prava intelektualne svojine je najmlađi, čine ga zaštita od strane inspekcijskih i carinskih organa, kao posebnih organa uprave. U postupku zaštite prava intelektualne svojine, protiv akata donesenih od strane nadležnih organa uprave može se pokrenuti i voditi upravni spor pred nadležnim sudom.

3.1. Zaštita prava intelektualne svojine od strane inspekcijskih organa

Zaštita prava intelektualne svojine od strane inspekcijskih organa kao poseban vid upravnopravne zaštite regulisana je Zakonom o posebnim ovlašćenjima radi efikasnije zaštite prava intelektualne svojine, koji je donet u skladu sa zahtevima Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine. Usvajanjem ovog zakona, a prvenstveno njegovom primenom, inspekcijski organi dobili su posebna ovlašćenja u slučaju da dođe do eventualne povrede prava intelektualne svojine. Odredbe Zakona o posebnim ovlašćenjima radi efikasnije zaštite prava intelektualne svojine primenjuju se na proizvodnju, promet, upotrebu i držanje robe i na pružanje usluga kojima se povređuju prava intelektualne svojine. Zakonom je propisano da su proizvodnja, držanje, promet i vršenje usluga kojim se povređuju prava intelektualne svojine zabranjeni. Značajno je istaći da se odredbe ovog zakona neće primenjivati na robu koja služi ličnim potrebama, odnosno na robu koja nije namenjena komercijalnoj upotrebi.

Nadležna za postupanje sa robom kojom se povređuju prava intelektualne svojine su razna ministarstva pri Vladi Republike Srbije kao i Republička radiodifuzna agencija. U zavisnosti o predmeta povrede, za sprovođenje ovlašćenja predviđenih Zakonom, mogu biti nadležna sledeća ministarstva: Ministarstvo nadležno za poslove trgovine, turizma i telekomunikacija, preko tržišne i turističke inspekcije; Ministarstvo nadležno za poslove zdravlja, preko zdravstvene i sanitarne inspekcije; Ministarstvo nadležno za poslove prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, preko prosvetne inspekcije; Ministarstvo nadležno za poslove finansija, preko poreskih inspektora i poreske policije;

²¹ *Sl. glasnik RS*, br. 46/06 i 104/09.

Ministarstvo nadležno za poslove građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, preko građevinske inspekcije. U napred navedenim ministarstvima sprovođenje Zakona obavlja odgovarajuća inspeksijska služba koja ima obavezu da vrši inspeksijski nadzor u skladu sa svojim zakonskim ovlašćenjima. Nadzor mogu vršiti: tržišna, turistička, zdravstvena, sanitarna i prosvetna inspekcija. Podaci pokazuju da najintezivniju aktivnost na osnovu Zakona o posebnim ovlašćenjima radi efikasne zaštite prava intelektualne svojine sprovodi tržišna inspekcija.²²

Nadležni organ, odnosno inspeksijska služba ministarstva koje je nadležno u zavisnosti od predmeta povrede može da postupi na zahtev nosioca prava ili po službenoj dužnosti. Ukoliko posumnja da je povređeno nečije pravo intelektualne svojine, inspeksijski organ ima ovlašćenje da na licu mesta privremeno oduzme svu zatečenu robu, odnosno sve zatečene proizvode koji su predmet ili sredstvo povrede prava intelektualne svojine. Pored ovog ovlašćenja postoji mogućnost izricanja i privremene zabrane obavljanja delatnosti kojima se povređuje pravo intelektualne svojine. Nadležni organ stavlja do znanja licu prema kome je mera preduzeta da će privremeno oduzeta roba biti konačno oduzeta ukoliko se to lice, u roku od 15 dana od dana donošenja akta kojim je roba privremeno oduzeta, ne upusti u osporavanje razloga za privremeno oduzimanje robe, odnosno ukoliko se ne upusti u dokazivanje da povreda prava intelektualne svojine nije izvršena. Postoji obaveza podnošenja prijave nadležnom tužilaštvu, odnosno organu za prekršaj radi pokretanja odgovarajućeg postupka u zavisnosti da li je konkretnom radnjom učinjen privredni prestup ili prekršaj.²³ Nadležni organ ima dužnost da bez odlaganja obavesti: 1) nosioca prava čiji je pravni interes doveden u pitanje, pod uslovom da mu je isti poznat; 2) sva zainteresovana lica (uvoznika, ovlašćenog predstavnika, organizaciju za kolektivno ostvarivanje prava i dr.) uz uslove da postoje i da su mu poznata i 3) organ nadležan za zaštitu prava intelektualne svojine (Zavod za intelektualnu svojinu). Nosioc prava koji je prethodno obavешten o preduzetim merama dužan je da: 1) pred nadležnim organom,

²² Primera radi, 23. marta 2006. godine, u Beogradu, u pogonima za reciklažu fabrike „Minel-Elip” uništeno 347.456 komada piratske robe (diskova). Težina uništene robe iznosila je 10.442 kilograma. Ovo je bilo prvo javno uništavanje zaplenjenih piratskih diskova u našoj zemlji. (2014, Novembar, 18). Preuzeto sa: (http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2006&mm=03&dd=23&nav_category=12&nav_id=192496 U decembru 2010. godine u reciklažnom centru „Božić i sinovi” uništeno je 120.000 piratskih diskova, koje je tržišna inspekcija zaplenila u periodu od 2007. do 2009. godine. (2014, Novembar, 18). Preuzeto sa: (<http://m.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:312096-Pocelo-unistavanje-120000-piratskih-diskova>,

²³ Zakon o posebnim ovlašćenjima radi efikasnije zaštite prava intelektualne svojine, *Službeni glasnik RS*, br. 46/06 i 104/09, član 15, stav 3.

odnosno sudom pokrene postupak kojim zahteva da se utvrdi da je povređeno pravo i da se privremeno oduzeti predmeti trajno oduzmu; 2) obavesti inspekcijски organ o određenoj privremenoj meri koju je sud doneo a koja se odnosi na zabranu raspolaganjem privremeno oduzetim primercima. Međutim, ukoliko nosilac prava ne obavesti nadležni organ o pokrenutom postupku, odnosno privremenoj meri, privremeno oduzeti primerci robe se vraćaju licu od kojeg su prethodno i bili oduzeti, a akt kojim je privremeno zabranjeno obavljanje delatnosti stavlja se van snage. Kada je u toku postupka pred nadležnim sudom utvrđeno da je povreda prava intelektualne svojine izvršena, privremeno oduzeta roba se konačno oduzima, odnosno isključuje iz prometa. Inspekcijски organ može po službenoj dužnosti doneti i odluku kojom će robu ustupiti u humanitarne svrhe bez naknade ili prodati radi recikliranja.

Nadležni inspekcijски organi mogu inspekcijски nadzor vršiti i na zahtev nosioca prava. Zahtev nosioca prava, kojim se zahteva preduzimanje mera za zaštitu prava intelektualne svojine podnosi se u pismenoj formi, inspekcijскоj službi nadležnog ministarstva. Zahtev koji podnosi nosilac prava može biti pojedinačan i opšti. Pojedinačan zahtev odnosi se na jednu određenu pošiljku, odnosno količinu robe, dok se opšti zahtev odnosi na sve količine određene vrste robe u predloženom vremenskom periodu. Kada zahtev za zaštitu prava intelektualne svojine usvoji, nadležni organ može zahtevati od podnosioca zahteva polaganje sredstva obezbeđenja u iznosu koji odgovara visini troškova koji mogu nastati ukoliko postupak bude obustavljen zbog radnji ili propusta podnosioca zahteva ili ako u toku postupka bude utvrđeno da nema povrede prava intelektualne svojine. Kao sredstvo obezbeđenja može poslužiti bankarska garancija ili depozit koji se uplaćuje na poseban račun koji odredi nadležni organ. Protiv prvostepene odluke, podnosilac zahteva može izjaviti žalbu drugostepenom organu.

3.2. Zaštita prava intelektualne svojine od strane carinskih organa

Carinski organi prvi dolaze u dodir sa uvozom neovlašćeno proizvedenim primercima predmeta zaštite koji sve učestalije bivaju krijumčareni na određenu državnu teritoriju. Postoji želja da se ovim putem obezbedi što efikasniji sistem zaštite prava intelektualne svojine koji će doprineti sprečavanju puštanja u slobodan promet krivotvorene i piratske robe na teritoriji Republike Srbije, kao i izlasku takve robe sa njenog tržišta. Republika Srbija je Carinskim zakonom propisala poseban postupak sa robom kojom se

povređuju prava intelektualne svojine i usvojila Uredbu o uslovima i načinu primene mera za zaštitu prava intelektualne svojine na granici.²⁴

Carinski postupak je poseban upravni postupak koji se sprovodi radi primene materijalno-pravnih carinskih propisa, a pre svega radi sprovođenja carinskog nadzora i carinjenja robe za slučaj prenosa ili prevoza carinske robe preko carinske linije.²⁵ Carinsko područje Republike Srbije obuhvata teritoriju i teritorijalne vode Republike Srbije, kao i vazdušni prostor iznad Republike Srbije i ograničeno je carinskom linijom koja je istovetna s granicom Republike Srbije.²⁶

Carinski organ ima dužnost da pri vršenju carinske kontrole prekine carinski postupak i zadrži robu ukoliko posumnja da su u pitanju krivotvoreni i piratski proizvedeni primerci. Pod piraterijom u oblasti intelektualne svojine podrazumevamo sve radnje masovnog, kontinuiranog i sistematskog, neovlašćenog iskorišćavanja produkta intelektualne svojine u bilo kom obliku-formi (umnožavanje, distribucija, prodaja), bilo kojim tehničkim metodama i sredstvima, kojima se direktno ili indirektno nanosi ili može naneti šteta nosiocima zaštićenih prava intelektualne svojine.²⁷ Prekid carinskog postupka može se izvršiti po službenoj dužnosti ili na zahtev nosioca prava. Razlika između situacije kada carinski organ privremeno zadržava robu po službenoj dužnosti i na zahtev nosioca prava sastoji se u tome što, ukoliko dođe do prekida carinskog postupka po službenoj dužnosti carinski organ ne odgovara uvozniku ili vlasniku zbog zadržavanja robe na graničnom prelazu, međutim ako dođe do zadržavanja robe od strane carinskog organa na lični zahtev nosioca prava pa se kasnije tokom postupka ispostavi da je isti neopravdan, lice koje je podnelo zahtev dužno je da uvozniku ili vlasniku robe nadoknadi štetu zbog neopravdanog zadržavanja. Privremeno oduzeta roba može biti trajno oduzeta i uništena ukoliko je sudskim putem ustanovljeno da je izvršena povreda prava intelektualne svojine (bez obzira na to da li je postupak pokrenut po službenoj dužnosti ili na zahtev nosioca prava). Carinske mere zaštite se ne mogu primeniti u slučaju da se radi o nekomercijalnoj robi, ličnom prtljagu i poklonima koje nose putnici.

²⁴ *Sl. glasnik RS*, br. 86/10 i 28/12.

²⁵ Varga, S., (2007). Razvrstavanje posebnih carinskih postupaka prema vrstama saobraćaja. *Pravna teorija i praksa* 24 (1-2), str. 15.

²⁶ Carinski zakon, *Službeni glasnik RS*, br. 18/10 i 111/12, član 3.

²⁷ Spasic, V., (2007). Savremeni oblici piraterije u autorskom i srodnim pravima. *Pravni život* 13, str. 293.

Zaključak

Zaštita prava intelektualne svojine u Srbiji usklađena je sa međunarodnim standardima i standardima zaštite prava intelektualne svojine u Evropskoj uniji. U periodu od 2003. do 2013. godine, Narodna skupština Republike Srbije usvojila je niz zakona koji predviđaju građanskopravnu, krivičnopravnu i upravnuopravnu zaštitu prava intelektualne svojine. Donošenjem Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv viskokotehnoškog kriminala, Krivičnog zakonika, Zakona o posebnim ovlašćenjima radi efikasnije zaštite prava intelektualne svojine i Carinskog zakona, unapređena je zaštita prava intelektualne svojine u Republici Srbiji.

Od svih oblika zaštite centralno mesto zauzima građanskopravna zaštita, jer je reč o građanskim pravima apsolutnog dejstva, na koje se u slučaju povrede, u nedostatku posebnih pravila primenjuju opšta pravila obligacionog prava. Zakonima su propisane visoke novčane kazne za povredu prava intelektualne svojine, koje imaju svrhu da odvrate buduće počinioce. Inspekcijски organi koristeći se svojim stručnim znanjem, zakonskim i podzakonskim rešenjima na efikasan način doprinose pružanju adekvatne zaštite pravu intelektualne svojine. U prvom planu, i pre svega da se zaštite od raznih oblika krivotvorenja i piraterije koji su u današnje vreme u razvoju ekspanzije. Rezultati o efikasnosti rada inspekcijских organa mogu se videti u izveštajima koje vode razne inspekcije u zavisnosti od toga koja je nadležna za postupanje u konkretnom slučaju, a svode se na statističke podatke. Najefikasniji način kojim se sprečava uvoz i izvoz krivotvorene i piratske robe, je preduzimanje posebnih mera od strane carinskih organa. Svrha donošenja savremenih pravnih propisa iz oblasti prava intelektualne svojine, kao i preduzimanje mera od strane nadležnog organa, je pružanje odgovarajuće zaštite nosiocima prava intelektualne svojine.

Stefan Simić

a law clerk from Kragujevac

***Judicial protection of intellectual property
rights in Republic of Serbia***

A b s t r a c t

This paper deals with the judicial protection of intellectual property rights in the case of injury, without which the monopoly right of the legal entity does not make any sense. The subject of protection refers to the intangible assets which, through the economic function, allows the legal entity certain material benefits coming from the economic exploitation. The special importance of protecting intellectual property rights derives from the fact that the intellectual property is created by engaging the most creative human resources together with huge financial investments. In our country, the newly adopted laws are, to the greatest extent, harmonized with the current both regional and international standards in the field of protection of intellectual property rights.

Keywords: *intellectual property rights, violation of law, protection of rights.*

Literatura

1. Carinski zakon, *Službeni glasnik RS*, br. 18/10 i 111/12
2. Đorđević, Ž. (1987/88). Sredstva građanskopravne zaštite autorskih dela i oblika industrijske svojine i subjektivnih prava povodom njih, u našem pravu. *Glasnik Pravnog fakulteta u Kragujevcu*, str. 299-317
3. Krivični zakon Republike Srbije, *Sl. glasnik RS*, br. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12 i 104/13
4. Marković, S. (1999). *Autorsko i srodna prava*, Beograd, Javno preduzeće Službeni glasnik
5. Marković, S., Miladinović, Z. (2008). *Autorsko pravo i srodna prava*. Kragujevac, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu

6. Miladinović, Z. (2013). Zaštita autorskog i srodnih prava u Republici Srbiji - usaglašenost sa pravom EU u: Božin Vlašković, et al. (urednik), Usklađivanje pravnog sistema Srbije sa standardima Evropske unije, Kragujevac, Institut za pravne i društvene nauke str. 446-464
7. Milić, D. (2005). Komentar zakona o autorskom i srodnim pravima sa sudskom praksom i međunarodnim konvencijama i ugovorima, Beograd, NNK Internacional
8. Radišić, J. (1997). Obligaciono pravo - opšti deo, Beograd, Nomos
9. Spasić, V., (2007). Savremeni oblici piraterije u autorskom i srodnim pravima. *Pravni život* 13, str. 293-309
10. Uredba o uslovima i načinu primene mera za zaštitu prava intelektualne svojine na granici, *Sl. glasnik RS*, br. 86/10 i 28/12
11. Varga, S. (2007). Razvrstavanje posebnih carinskih postupaka prema vrstama saobraćaja. *Pravo- teorija i praksa* 24 (1-2), str. 15-24
12. Veselinović, J. (2012). Novine u zaštiti autorskih prava u Srbiji, *Pravo teorija i praksa*, (7-9), str.148-164
13. Zakon o autorskom i srodnim pravima, *Sl. glasnik RS*, br. 104/09, 99/11 i 119/12
14. Zakon o obligacionim odnosima, *Službeni list SRJ*, br. 31/93
15. Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala, *Sl. glasnik RS*, br. 61/05 i 104/09
16. Zakon o oznakama geografskog porekla, *Sl. glasnik RS*, br. 18/10
17. Zakon o parničnom postupku, *Službeni glasnik RS*, br. 72/11, 49/13, 74/13 i 55/14
18. Zakon o patentima, *Sl. glasnik RS*, br. 104/09 i 10/13
19. Zakon o posebnim ovlašćenjima radi efikasnije zaštite prava intelektualne svojine, *Sl. glasnik RS*, br. 46/06 i 104/ 09
20. Zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna, *Sl. glasnik RS*, br. 104/09
21. Zakon o zaštiti topografija poluprovodničkih proizvoda, *Sl. glasnik RS*, br. 55/13
22. Zakon o žigovima, *Sl. glasnik RS*, br. 104/09 i 10/13